

БЪЛГАРО-КИПЪРСКИ ВРЪЗКИ В ОБЛАСТТА НА ЛИТЕРАТУРАТА

Боряна Манолова*

BULGARIAN-CYPRIOT RELATIONS IN THE FIELD OF LITERATURE *Boryana Manolova*

Abstract: This report examines the Bulgarian-Cypriot relations in the field of literature. For this purpose, various articles, books and interviews with well-known researchers of Cypriot literature have been studied. Some accents and events from the history that have a direct impact on the literary relations between Cyprus and Bulgaria are considered. The research of the Bulgarian-Cypriot relations in the field of literature unfolds the chronology of their origin, their development during some of the more significant historical periods, as well as the interaction of the Bulgarian and Cypriot literature to the present day. Some similar characteristics between Bulgarian and Cypriot literature are indicated. Researchers of Cypriot literature, considered in this article, outline the origin and development of the connections of Cypriot literature and its interaction with Bulgarian literature. In addition they reveal the way in which Cypriot literature is popularized in Bulgaria, as well as the popularization of Bulgarian literature in Cyprus.

Keywords: Bulgarian-Cypriot, connections, literature, Cypriot.

Кипърската литература има древни корени, както и гръцката. Кипър има също своя Омир – Стасин, който е написал „Кипърският епос“. Кипърската литература се развива особено в периода на английската окупация (1878 г.) и след това. Много от кипърските писатели са повлияни от чуждите течения и по-специално от френските литературни школи. Някои се придържат към романтизма и символизма, други към натурализма, а немалко и към реализма.

В свое научно изследване кипърският учен проф. Йоанис Теохаридис посочва, че българо-кипърските връзки в литературната област датират още от Средновековието. Доказателство за това са преводите на български на някои от съчиненията на кипърския патриарх Григорий II. Тези преводи са включени в сборника от 1479 г. на видния български книжовник Владислав Граматик. През Средновековието доста кипърски автори са били включени в българските църковни сборници. Връщайки се назад през вековете, като още едно доказателство за българо-кипърските отношения, може да посочим кипърския хронист

---

* **Боряна Манолова** – докторант в катедра „Класически и източни езици и култури“, Филологически факултет, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, e-mail: boryana_manolova@abv.bg

Леонтий Махера и неговото произведение „Описание на сладката земя Кипър или Хроника“. В него той споменава за българите и за тяхното участие във войни, водени на кипърска земя.

Важно е да се отбележи, че през XVIII в. нараства интересът към всемирната история. Доц. д-р Владимир Владов в свой научен труд посочва, че: „От 1759 г. започва издаването на поредица трудове върху историята на отделни страни и народи. Първите томове са посветени съответно на Китай и Русия. През 1791 г. е отпечатана „История на двете години 1787–1788“ на Агапиос Ловердос. През 1787 г. излиза „Кратка история на Руското царство“, а на следващата година „История на Кипър“, написана от архимандрит Киприан.“ (Владов 2012, 42).

В началото на XX в. за Кипър не се срещат много сведения в българския печат. Интересът нараства по време на националноосвободителната борба на кипърците в средата на XX в., която завършва със създаването на Република Кипър на 16 август 1960 г.

България е стабилен приятел на Кипър. От 60-те години на XX в. в българските университети започват да учат и първите кипърци. Тази тенденция се развива и броят на кипърските студенти в България расте. През последните години все повече български студенти следват в Кипър. Между редица университети в Кипър и България има подписани договори за сътрудничество.

За отношенията в областта на литературата е интересно да се отбележи, че още през 1966 г. издателство „Народна култура“ публикува книгата „Съвременна кипърска поезия“, за която сп. „Киприака Хроника“ пише: „Преди известно време бе пусната в обращение една антология на Съвременната кипърска поезия на български език с инициатива на българското Министерство на просветата. Пред този жест целият духовен свят на Кипър, независимо от политическите убеждения, е задължен да изрази своята признателност. Международното представяне на кипърската литература е минимално и следователно такива жестове на чужди страни поднасят огромна услуга на острова ни...“ (Теохаридис 2012, 517–526).

Според Георги Н. Николов съвременната кипърска литература все повече присъства в културния живот на нашата страна. Доказателство за това са направените преводи на книги, приети добре от българския читател и от критиката, а бр. 11/12 на сп. „Пламяк“ от 2009 г. е почти изцяло посветен на творците от острова. С усилията на Василка Петрова-Хаджипапа и Георги Константинов тези публикации онагледяват литературните занимания на кипърските автори.

Друга подобна проява на литературно гостуване е книгата на Христос Хаджипапас „Неуверена походка“ на издателство „Пламяк“, 2010 г. Финалните творби на „Неуверена походка“ създават несигурен мост между двете страни с донякъде сходна съдба, но с различна народопсихология. Авторът много добре познава България и в „The peculiar man“ заявява: „Обичам българите. Те са най-хубавото нещо, което сме срещали в живота си“. Писателят отдавна е популярен в България с публикациите си в наши издания, както и с преведения през 2005 г. роман „В околото на змията“. Друго известно негово произведение

е „Робски истории“, които са тъжна песен за българското гурбетчийство и са неговото послание към цялата българска нация.

Христос Хаджипапас и неговата съпруга Василка Петрова-Хаджипапа са изготвили кратка антология на българската поезия, публикувана в списание „Неа Епохи“ през 1981 г. Те са превели пиесите „Опит за летене“ на Йордан Радичков и „Смъртта на Сократ“ на Стефан Цанев. Техен съвместен преглед е и поемата „Септември“ от Гео Милев на гръцки език (Николов 2011, 10).

Съществен момент в културния обмен е посещението на известния български поет Георги Константинов в Кипър през май 2009 г. Той прави поетически рецитали в различни градове. Неговите стихотворения звучат на български и гръцки – в превод на Василка Петрова-Хаджипапа. Значителна негова творческа изява е литературната вечер в столицата Никозия. Залата е препълнена с известни кипърски дейци на изкуството, много българи живеещи и работещи в Кипър, представители на правителството и посланици на държави-членки на Европейския съюз. Българският поет е приветстван от кипърските писатели Христос Хаджипапас, Панос Йоанидис и др. (Танев 2009, 211).

Друг значим момент за българо-кипърските отношения е премиерата на брой 11/12 – 2009 г. на сп. „Пламяк“, която се състои на 8 декември в Изложбената зала на Министерството на културата. Този брой е посветен на съвременната кипърска литература. Съдържа творби на повече от 80 кипърски поети и белетристи и 40 репродукции на картини от кипърски художници. Художественият подбор е дело на съставителите – Василка Петрова-Хаджипапа и Георги Константинов. Г-жа Хаджипапа е превела близо 80 % от отпечатаните творби, а останалите са в превод на Борис Жогов, Николай Бояджиев, Стефан Гечев, Яна Букова, Здравка Михайлова, Христина Щерева и Стефка Паунова (Пламяк 2010, 187).

На 5 ноември 2015 г. българското посолство заедно с най-големия център на книгата в Никозия – Soloneion Book Center, организира българо-кипърска поетична вечер. А поводът е излизането в превод на български език на стиховете на известния кипърски поет Михалис Пиерис. Вечерта е открита от посланик Христо Георгиев, който проследява историята на българо-кипърските литературни връзки. Здравка Михайлова, преводач от гръцки език, прави кратък анализ на творчеството на Михалис Пиерис. Пиерис и Михайлова рецитират стихове на поета от сборника му „Метаморфози на градовете“ (BG Фактор СУ 2015).

Саня Велкова посочва, че на български език са преведени произведения на кипърски автори, събрани в сборниците „Съвременна кипърска поезия“ (1965 г.) и „Антология на кипърската поезия“ (1995 г.). В първата книга подборът и редактирането на текстовете са на известния преводач от гръцки език и познавач на кипърската литература Стефан Гечев. Преводите на стиховете са на Стефан Гечев и Николай Бояджиев. В „Антология на кипърската поезия“ (1995 г.) предговорът и подборът са на изследователя на новогръцката литература Марин Жечев. Преводите са дело на колектив – А. Андреев, Иван Цанев, А. Миланов, Кръстьо Станишев, Й. Йосифов, Л. Николов, Марин Жечев, М. Геор-

гиев, Михаил Берберов, Николай Бояджиев, Надя Кехлибарева, Стефан Гечев, С. Страшимирова. Преимуществовата на книгата по отношение на преводите са безспорни. Двете книги („Антология на кипърската поезия“ и „Съвременна кипърска поезия“) запознават българския читател с най-добрите стихове от литературното богатство на остров Кипър.

Важен момент в българо-кипърските литературни връзки е публикуването от издателство „Народна култура“ на стихосбирката „Длан отворена за слънце“ на кипърската поетеса Ели Пеониду през 1978 г. Преводите са дело на Първан Стефанов (Велкова 2004, 483-485).

Кипър присъства в много изследвания и книги на българските историци. В това отношение трябва да се споменат двама автори – забележителният професор на Софийския университет Петър Тивчев и бившият директор на института по Балканистика на БАН Агоп Гарабедян. Първият, който вече не е сред нас, посвещава последните си години на историята на Кипър. Проф. Тивчев има няколко публикации, от които по-известна е статията му „Леонтий Махера като историк на Кипър“. Тя е публикувана в известното руско списание „Византийски Временник“, а книгата му е с преводи и коментари на откъси от Хрониката на Леонтий Махера. Агоп Гарабедян в своята книга „Национално-освободителната борба и провъзгласяването на Република Кипър 1945 – 1960“, издание на БАН 1989 г., представя обхватно съвременната кипърска история.

От друга страна, в Кипър през 1987 г. Андреас Тилидирис публикува статия за историята на България, озаглавена „Българският въпрос и кипърската църква“. Христос и Василка Хаджипапас, които са български възпитаници, през 1981 г. в кипърското списание „Неа Епохи“ посвещават специална рубрика на българската поезия и превеждат на гръцки език някои поеми на великия поет Христо Ботев, на Иван Вазов, на Елисавета Багряна, на Христо Смирненски, на Димчо Дебелянов, на Никола Фурнаджиев, на Гео Милев и на Никола Вапцаров (Геохаридис 2012, 526-527).

Поетесата Василка Петрова-Хаджипапа заедно с други български автори изграждат цветен мост между България и Кипър. Българската поетеса казва, че присъствието ѝ в литературата на Кипър е отбелязано и оценено много положително и че нейните стихове са превеждани на чужди езици, но най-дълбока е връзката ѝ с българския език. Г-жа Хаджипапа посочва още, че в България не малко се знае за литературата на Кипър. Познати са ни кипърските антологии на Стефан Гечев и Н. Бояджиев (1965), на Марин Жечев (1995), „Антологията на кипърската новела“ (2004), както и издадената през 2009 г. от списание „Пламяк“ „Антология на кипърската литература“. Направени са също и много преводи на книги на съвременни кипърски автори като Панос Йоанидис, Кирякос Хараламбидис, Христос Хаджипапас, Йоргос Христодулидис, Ники Марангу, Костас Монтис и др. Интересен факт е, че „Кипърската хроника“ на средновековния кипърски летописец Леонтий Махера е издадена в България още през 1979 г.

Според Василка Петрова-Хаджипапа има много прилики, но и различия в темите и художествената естетика на творците в България и Кипър, което се

дължи на различната историческа съдба. Общото се крие в дълбоката човечност, в хуманизма, с който са изпълнени двете литератури (Николов 2012).

През последните години в Република Кипър се пише добра и значителна поезия. Съюзът на кипърските писатели полага много усилия за популяризиране на кипърската литература в България и в чужбина (Хаджипапас 2010, 192).

Кипърската литература у нас е обвързвана с по-добре познатата ни гръцка литература. Но е необходимо все пак да се постави разграничение между двете, защото става дума за друг народ със своя специфична драматична съдба, със своя не лека история, съзнание и манталитет.

В заключение може да се каже, че през годините се изграждат стабилни връзки между България и Кипър в областта на литературата. Двете страни активно си сътрудничат, обменят поетичен опит, правят се преводи на творби на известни кипърски автори на български език, както и преводи на български произведения на гръцки език, които се представят на острова. Българо-кипърските литературни връзки продължават да се развиват, обогатяват и засилват и в наши дни, популяризирайки българската и кипърската литература.

БИБЛИОГРАФИЯ

Велкова 2004: С. Велкова. Гръцка и кипърска литература. – В: Преводна рецепция на Европейските литератури в България. Т. 6. Балкански литератури. София, 2004, с. 483–485 // S.Velkova. Gratska i kiparska literatura. – V: Prevodna retseptsia na Evropeyskite literaturi v Bulgaria. Т. 6. Balkanski literaturi. Sofia, 2004, s. 483–485

Владов 2012: В. Владов. Гръцките книги в училищната библиотека (края на XVIII – средата на XIX в.). В. Търново: „Ровита“, 2012, с. 42 // V. Vladov. Gratskite knigi v uchilishtnata biblioteka (kraia na XVIII – sredata na XIX v.). V. Tarnovo: „Rovita“, 2012, s. 42

Николов 2011: Г. Николов. Раят и Адът градят цветен химн в човешката душа... // Слово днес, № 29, 1 дек. 2011, с. 10 // G. Nikolov. Rayat i Adat gradyat tsveten himn v choveshkata dusha... // Slovo dnes № 29, 1 dek. 2011, s. 10

Пламък 2010: Пламък. Кипърски брой на сп. „Пламък“ // Пламък, № 1–2, 2010, с. 187 // Plamak. Kiparski broy na sp. „Plamak“ // Plamak, № 1-2, 2010, s. 187

Танев 2009: Д. Танев. Български поет в Кипър // Пламък, № 7-8, 2009, с. 211 // D.Tanev. Balgarski poet v Kipar // Plamak, № 7-8, 2009, s. 211

Теохаридис 2012: Й. Теохаридис. Българо-кипърските отношения през вековете. – В: Годишник на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Център за славяно-византийски проучвания „Иван Дуйчев“, Т. 98, 2012, с. 517–526 // Y. Teoharidis. Balgaro-kiparskite otnoshenia prez vekovete. – V: Godishnik na Sofiyskia universitet „Sv. Kliment Ohridski“, Tsentar za slavyano-vizantiyski prouchvania „Ivan Duychev“, Т. 98, 2012, s. 517–526

Хаджипапас 2010: Хр. Хаджипапас. В Кипър се създава значима литература // Пламък, № 1–2, 2010, с. 192 // Hr. Hadzhipapas. V Kipar se sazdava znachima literatura // Plamak, № 1–2, 2010, s. 192

Николов 2012: Г. Николов. Василка Петрова-Хаджипапа, Кипър: „Пътувала съм много, ползвам много езици, но само в България и в българския език се чувствам у дома“. <http://www.rodinabg.net/?action=news&id=1785> (17.12.2018)

BG Фактор СУ 2015: BG Фактор СУ. Българо-кипърска поетична вечер.
<http://bgfactorcy.net/%D0%B1%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%BE-%D0%BA%D0%B8%D0%BF%D1%8A%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B0-%D0%BF%D0%BE%D0%B5%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0-%D0%B2%D0%B5%D1%87%D0%B5%D1%80/> (10.11.2019)